

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

УДК 364-322:077](045)

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-5-13

Вегеріна Анастасія Вадимівна,

старший викладач, кандидат педагогічних наук

Харківська державна академія культур, м. Харків, Україна.

tadaewaav@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3756-4558>

ІНТЕРНЕТ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОЯВУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Активний перехід України до Інформаційної цивілізації та соціально-культурні реалії розвитку сучасного соціуму надають все більшої актуальності дослідженням пов'язаним із вивченням соціальної взаємодії молодого покоління, оскільки від представників саме цієї вікової групи, від їх рівня розвитку соціальності та соціальної активності, в основному, залежить у перспективі розвиток соціуму, держави, світу. В нестійких економічних та соціальних умовах, які діються на території України, молодь все більше занурюється у Інтернет-простір (який має такі переваги як доступність, глобальність, інтерактивність та інші) реалізуючи там власні потреби у освіті та самоосвіті, дозвіллі, комунікації, роботі тощо. Таке занурення у віртуальну соціальну реальність може спровокувати розвиток егоїстичності, споживацтва, девіантної поведінки, почуття безкарності, зацикленості на собі тощо. В свою чергу виклики сьогодення та глобальність Інформаційного суспільства вимагають розвитку соціальної активності молоді, одним із проявів якої є волонтерство, яке трансформуючись під умови оновленої цивілізації отримало відображення у віртуальному середовищі. Забезпечення розгляду Інтернету як платформи для прояву соціальної активності, зокрема волонтерства, молоді зумовлює звернення до теоретичного аспекту даного питання.

Вплив культури інформаційного суспільства на процес соціального розвитку особистості вивчають Н. Максимовська, А. Мудрик, А. Рижанова, О. Черних та інші; сутність феномену соціальної активності вивчають О. Безпалько, Т. Єрескова, Л. Захарова, О. Мазурик, М. Твердохлеб, П. Плотнікова, С. Харченко С. Чернета, М. Уйсімбаєва та інші; розгляду волонтерської діяльності як прояву соціальної активності присвячені праці О. Трубнікова, К. Червоненко та інших; особливості волонтерської діяльності розглядають О. Безпалько, Р. Вайнола,

Н. Заверико, І. Зверева, Т. Лях, С. Харченко та інші. Аналіз літературних джерел дає можливість визначити, що наразі недостатньо праць присвячених вивченню особливостей інтернету як платформи для реалізації соціально активності, зокрема волонтерства, молоді. Тому метою даної публікації є теоретичне обґрунтування Інтернет простору, як інноваційної платформи для прояву соціальної активності, зокрема волонтерства, молоді.

Молодь, як зазначає А. Гулевська-Черниш «диференційована соціальна група, яка набуває рис соціальної спільноти та має специфічні соціально-психологічні, соціальні, культурні та інші особливості, у тому числі і способу життя, перебуває у процесі соціалізації, має свій соціальний вік і відповідно потреб часу має бути творцем або зачинателем нової соціальної та культурної реальності» (Енциклопедія для фахівців соціальної сфери, 2012, с. 150-151). Не зовсім погоджуємося, з такою особливістю, яку автор виділяє, як «знаходиться в процесі соціалізації», адже це стосується абсолютно всіх вікових меж та категорій населення, але дуже влучною, на наш погляд, є висновок щодо того, що молодь має бути зачинателем соціальної та культурної реальності.

Молоді, на відміну від інших вікових груп, загрожує маргіналізація від реального соціуму, оскільки більшість часу саме ця категорія проводить у Інтернеті. Це підтверджує статистика, так відповідно даних аналітичних досліджень «Internet Trends – 2018», проведених М. Мікер у 2018 році, виходить що дорослі користувачі проводять у інтернеті (через різноманітні гаджети – комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон тощо) близько 6 годин на день, а підлітки проводять он-лайн до 9 годин щодня. Через надмірне занурення молоді у віртуальність цілком актуальною є теза А. Рижанової, яка зазначає, що «інформаційній культурі у творенні духовної сфери людини приходиться постійно маневрувати поміж соціальною залежністю індивіда та його повною відірваністю від соціуму, між створенням умов для задоволення потреб особи та споживацтвом, її нестатками та пересиченістю» (Рижанова, 2004, с. 299-301). Тобто сучасній людині, аби бути повноцінним та активним членом Інформаційного суспільства необхідно маневрувати та бути активним як у віртуальному, так і у реальному соціумі, але знайти цю гармонію та притримуватися її доволі складно, скільки все більше сфер соціального буття відбиваються і у віртуальному просторі. Необхідно зауважити що в умовах культури Інформаційної цивілізації перед особистістю відкриваються нові можливості для представлення себе та власної країни на світовій арені. Для того аби це представлення мало позитивний характер, особистість має бути готова до ряду складнощів. По-перше це складність в опануванні сучасними технічними новинками, але це являється перешкодою лише для людей третього віку, оскільки діти та молодь народилися в Інформаційну добу і в силу психовікових особливостей швидко опановують технічні новинки. По-друге людина

яка представляє себе на світовій арені має мати що «розповісти», оскільки з однієї сторони все що викладено потрапляє в мережу Інтернет залишається там назавжди, а з іншої посил має мати якесь наповнення, але в сучасних реаліях можемо прослідкувати що найбільшій популярності в світовій мережі отримують медіатексти, у яких відсутній сенсовий посил (наприклад, у мережі Instagram рекордсменом станом на лютий 2019 року, є світлина на якій зображено звичайнісіньке куряче яйце на білому фоні, яке набрало більше 30 мільйонів «лайків»). По-третє особистість, яка є активним членом Інформаційно доби має можливість взаємодіяти з людьми, які мають різні думки, навіть протилежні, тому користувачу необхідно мати соціально спрямовану поведінку та вміти проявляти її, аби не перебувати у перманентному стані ворожнечі з інакомислячими. Важливо відмітити, що становлення Інформаційної цивілізації та актуалізація ролі сучасного інформаційного простору, зокрема Інтернету, спровокувало фундаментальні зміни майже в усіх сферах суспільного буття: політичній, економічній, виробничій, соціальній тощо. Користування Інтернетом передбачає активність, а саме соціальну активність.

Специфіку соціальної активності вивчають О. Безпалько, Т. Єрескова, Л. Захарова, О. Мазурик, М. Твердохлеб, П. Плотнікова, С. Харченко С. Чернета, М. Уйсімбаєва та інші. С. Харченко зауважує, що соціальна активність «виявляється як творче, свідоме ставлення до життя суспільства соціальних цінностей, що знаходить своє відображення в діяльності, яка забезпечує професійну самореалізацію особистості» (Харченко, 2006). Не зовсім погоджуємося з представленим визначенням, оскільки на наше переконання соціальна активність забезпечує в цілому самореалізацію особистості, а не лише професійну її складову. В рамках нашого дослідження спираємося на думку М. Уйсімбаєвої, яка зауважує, що «соціальна активність особистості – це системна соціальна якість, у котрій виражається та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина й повнота зв'язків особистості з соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкт суспільних відносин» (Уйсімбаєва, 2007). Грунтуючись на тому, що основною характеристикою соціальної активності виступає саме суб'єктність особистості, то найбільш розповсюдженим проявом соціальної активності вважаємо волонтерську діяльність. Зупинимось більш детально на особливостях останньої.

За власною суттю волонтерська діяльність бере власне коріння з давніх часів, оскільки споконвіку здійснювалась допомога хворим, старим, немічним та іншим. Не зважаючи на це формальне фіксування волонтерства почалося не так давно. Більшість дослідників волонтерської діяльності (І. Зверева, Г. Крапівіна, Т. Лях та інші) визначають, що волонтерський рух започатковано у 1859 р., коли французький письменник-журналіст Жан Анрі Дюнан, вражений кривавими картинами битви біля Сольферіно, запропонував ідею

створення організації, яка працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям – Червоного Хреста. Відповідно до означеного, в цьому році (2019) волонтерство відзначить 160 років діяльності. За майже 160 років діяльності волонтерів з кожним роком стає все більше, так, відповідно до статистики ООН станом на 2018 рік кількість людей, які здійснювали у поточному році волонтерську діяльність налічує близько 1 мільярда (Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні»).

Щодо України, то вітчизняна волонтерська діяльність почала розвиватися після 1991 року, тобто із розбудовою державності. Перша хвиля волонтерської діяльності на території України припадає на час проведення чемпіонату Європи з футболу (2012 рік). Відповідно до статистики у 2011-2013 роках до волонтерської діяльності було залучено 35% населення України (32,5% українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі). Друга хвиля актуалізації волонтерської діяльності на території України була спричинена політичними подіями наприкінці 2013 на початку 2014 років – Євромайдан та військовий конфлікт на сході держави. Під час Євромайдану окремі громадяни та організації здійснювали волонтерську допомогу у вигляді передачі медикаментів, продуктів харчування, реалізовували просвітницьку, соціальну та інші види допомог. Відповідно статистики впродовж 2014 року 9% українців розпочали волонтерську діяльність, а з початком військових дій на сході кількість волонтерів стрімко зросла – 32,5% українців перерахувало кошти на рахунок української армії, 23% через волонтерів передавали речі і продукти на фронт (32,5% українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі).

Важливо наголосити на тому, що волонтерська діяльність в Україні регламентується Конституцією, Законами України «Про соціальні послуги», «Про волонтерську діяльність» тощо. Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність», остання визначається як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (робота та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами) (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011).

Соціально-педагогічному аспектові волонтерства присвячені праці О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайноли, Н. Заверико, І. Зверевої, Т. Лях, С. Харченко та інших. Не можемо не погодитися з справедливою тезою Т. Лях, що основна ознака волонтерства заключається в тому, що волонтер чи організація добровільно та безоплатно діє або витрачає власний час на здійснення суспільно корисної діяльності (Енциклопедія для фахівців соціальної сфери, 2012, с. 124-125). Специфіка волонтерської діяльності полягає у тому, що волонтером може виступати

людина, будь-якого віку, статі, релігійної приналежності, культурних та етнічних особливостей тощо. Саме ці особливості надають волонтерству глобальності, що особливо актуально у сучасній культурі інформаційного суспільства.

Представники соціально-педагогічної наукової думки (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, З. Бандаренко, І. Зверєва, Г. Лактіонова, А. Капська, А. Мудрик, Є. Холостова та інші) звертають увагу на тому, що волонтерська діяльність не лише спрямована на допомогу знедоленим, а сприяє соціальному становленню особистості самого волонтера. Оскільки будучи в ролі волонтера у особистості розвиваються соціально-спрямовані цінності та якості, наприклад емпатія, толерантність, альтруїзм, милосердя тощо. Саме ці якості стають у пригоді громадянину глобального інформаційного суспільства коли людина має можливість взаємодіяти з представниками різних країн, етносів, культурних уподобань, цінностей тощо. Взагалі до мотивів здійснення волонтерської діяльності, в тому числі і через інтернет, можна віднести індивідуально та зовнішньо-особистісні й внутрішньо соціально значущі. До зовнішньо соціально значущих мотивів здійснення волонтерської діяльності відносяться: допомога об'єктам волонтерської діяльності, сприяння змінам у суспільстві, соціальна значущість тощо; до внутрішньо соціальних мотивів – розширення кола спілкування, набуття досвіду роботи, організація змістовного дозвілля, причетність до вирішення соціальних проблем та інші; до індивідуально-особистісних мотивів відносяться – боротьба із власними проблемами та самотністю, схвалення інших, реалізація особистого потенціалу тощо. Аналіз мотивів здійснення волонтерської діяльності дає змогу визначити, що здійснення означеної діяльності впливає не лише на соціум, а й на особистість волонтера.

Незважаючи на беззаперечні позитивні аспекти волонтерської діяльності не всі люди можуть нею займатися через ряд причин, наприклад відсутність вільного часу або якщо людини має обмежені можливості. В таких випадках Інтернет стане у пригоді, оскільки саме за його допомогою людина може здійснювати соціально спрямовану, зокрема волонтерську, діяльність не виходячи із дому і не витрачаючи час на дорогу. Наприклад людина з обмеженими можливостями може вести групу взаємодопомоги чи консультації не виходячи із дому і при цьому бути здійснювати соціально спрямовану діяльність.

Наразі відсутнє єдине визначення сутності волонтерства через інтернет, воно має ряд назв: віртуальне волонтерство, онлайн-волонтерство, цифрове волонтерство, Е-волонетрство, кібер волонтерство. Але не зважаючи на відсутність єдності визначення даного феномену, його специфіка цілком однозначна – це волонетрство через інтернет.

У довіднику з Е-волонтерства представлено напрями волонтерської діяльності через інтернет, які заключаються у наданні безкоштовних

консультацій, перекладі документів, пошуку предметів, коригуванні та написанні прес-релізів та статей, заснуванні професіональних груп та груп взаємодопомоги, підготовці інформаційних бюлетенів, посередницькій діяльності на дошці оголошень, координації онлайн кампаній, розробці веб-сторінок, проведенні онлайн-курсів, проектуванні графіків, створенні відео або онлайн радіо станцій, додавання картинок і багато іншого (Довідник з Е-волонтерства, с. 10).

Існують різноманітні онлайн платформи призначені для волонтерів: <https://www.onlinevolunteering.org> – сайт волонтерів ООН (доступний англійською, французькою та іспанською мовами), об'єднує активістів та організацій; <https://volonter.org> (вітчизняна платформа) призначена для побудови зв'язків та встановлення ефективної комунікації між волонтерами, волонтерськими групами та громадськими організаціями.

Одним із проявів волонтерства в Інтернеті виступає краудсорсинг, який передбачає залучення людських можливостей для спільного вирішення певних проблем чи втілення проектів. Якщо завдяки краудфандингу спільними зусиллями збирають кошти, то в краудсорсингу спільними зусиллями виконують конкретну роботу – це може бути як фізична допомога, так і щось безособове. Завдяки краудсорсингу вся запланована ідея може бути реалізована силами звичайних людей – волонтерів та просто небайдужих осіб.

Таким чином, в суспільстві, де найдоступнішим засобом долучення до цінностей (інформації) виступає інтернет, то він не може не вплинути на всі сфери суспільного буття. Волонтерство, в інформаційному суспільстві знаходить нові платформи для реалізації допомоги потребуючим верствам населення – інтернет. Онлайн волонтерство має туж мету та мотиви, що і традиційне волонтерство. Однак суттєвою відмінністю онлайн волонтерства є його глобальність та доступність. Актуальності набуває подальше вивчення зарубіжного досвіду онлайн волонтерства.

Список використаної літератури

1. Довідник з Е-волонтерства URL: <http://e-volunteering.eu/wp-content/uploads/2014/12/dowidnik-z-ewolontierstwa.pdf>. **2. Енциклопедія** для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д. Зверевої. Київ, Сімфереполь: Універсаріум, 2012. 536 с. **3. Закон** України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>. **4. Звіт** дослідження «Волонтерський рух в Україні» URL: <http://www.gfk.com/ua/news-and-event/s/news/pages/report>. Aspx. **5. ООН** оцінює число волонтерів в мире в 1 млрд человек URL: <https://tass.ru/pmef-2018/articles/5238487>. **6. Рижанова А. А.** Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті: дис. д-ра пед. наук: 13.00.05 / Харків, ХДАК, 2004. 442 с. **7. Харченко С. Я.** Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика: Монографія. Луганськ: Альма-

матер, 2006. 320 с. **8. Уйсімбаєва М.** Соціальна активність старшокласника: теоретичний аспект. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр.* / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава: [б. в.], 2007. 217 с. **9. 32,5%** українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli. Htm

References

1. Dovidnyk z E-volonterstva [E-volunteer guide] URL: <http://e-volunteering.eu/wp-content/uploads/2014/12/dovidnik-z-ewolontierstwa.pdf>. [in Ukrainian]. **2. Entsyklopediia** dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery (2012). [Encyclopedia for professionals in the social sphere] / Za zah. red. prof. I.D. Zvierievoi. Kyiv, Simfereopol: Universarium. [in Ukrainian]. **3. Zakon** Ukrainy «Pro volontersku diialnist» vid 19.04.2011 № 3236-VI [Law of Ukraine "On volunteer activity" from 19.04.2011 № 3236-VI] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>. [in Ukrainian]. **4. Zvit** doslidzhennia «Volonterskyi rukh v Ukraini» [Study report "Volunteer Movement in Ukraine"] URL: <http://www.gfk.com/ua/news-and-event/s/news/pages/report.aspx>. [in Ukrainian]. **5. OON** otsenyvaet chyslo volonterov v myre v 1 mlrd chelovek [The UN estimates the number of volunteers in the world at 1 billion people] URL: <https://tass.ru/pmef-2018/articles/5238487>. [in Russian]. **6. Ryzhanova A. A.** (2004). Rozvytok sotsialnoi pedahohiky v sotsiokulturnomu konteksti : dys. d-ra ped. nauk : 13.00.05 [Development of social pedagogy in the sociocultural context: dissertation of the doctor of pedagogical sciences: 13.00.05.] / Kharkiv, KhDAK. [in Ukrainian]. **7. Kharchenko S. Ya.** (2006). Sotsializatsiia ditei ta molodi v protsesi sotsialno-pedahohichnoi diialnosti: teoriia i praktyka: Monohrafiia. [Socialization of children and youth in the process of social and pedagogical activity: theory and practice: Monograph.] Luhansk: Alma-mater. [in Ukrainian]. **8. Uisimbaieva M.** (2007). Sotsialna aktyvnist starshoklasnyka : teoretychnyi aspekt. [Social activity of senior pupils: theoretical aspect] *Vytoky pedahohichnoi maisternosti. Seriia: Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr.* / Poltav. nats. ped. un-t im. V. H. Korolenka. Poltava: [b. v.]. [in Ukrainian]. **9. 32,5%** ukrainsiv osobysto perekazaly svoi koshty na rakhunky ukrainskoi armii. Seliany vidznachylys vyshchoiu dobrochynnistiui, anizh miski zhyteli [32.5% of Ukrainians personally transferred their funds to the accounts of the Ukrainian Army. The peasants were notable for their charity than for urban residents] / Fond «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva. URL: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli.htm [in Ukrainian].

Вегеріна А. В. Інтернет як платформа для прояву соціальної активності молоді

У публікації представлено теоретичний аналіз Інтернету як платформи для прояву соціальної активності молоді. В умовах постійно зростаючої ролі віртуального простору основні сфери суспільного буття знаходять у ньому відображення. У зв'язку із цим актуалізується проблема надмірного занурення у віртуальність та нівеляція соціальної реальності у найбільш активних користувачів Інтернету, тобто у молоді. Зауважено, що представники молодого покоління можуть вивести власну країну на авангард, але за умови високого рівня розвитку у них соціальної активності. Обґрунтовано, що одним із проявів соціальної активності являється волонтерська діяльність. У публікації представлено сутність феномену волонтерства, особливості його розвитку у незалежній Україні та мотиви реалізації волонтерської діяльності. Представлено сутність феномену онлайн волонтерства. Здійснено аналіз позитивних аспектів та небезпек онлайн волонтерства.

Ключові слова: соціальна активність, молодь, волонтерство, Інтернет, онлайн волонтерство.

Вегерина А. В. Интернет как платформа для проявления социальной активности молодежи

В публикации представлено теоретический анализ Интернета как платформы для проявления социальной активности молодежи. В условиях постоянно увеличивающейся роли виртуального пространства основные сферы жизнедеятельности находят в нем отражения. В связи с этим актуализуется проблема чрезмерного погружения в виртуальность и нивелирование социальной реальности у наиболее активных пользователей Интернета, то есть у молодежи. Замечено, что представители именно молодого поколения могут вывести свою страну на авангард, но при условии высокого уровня развития у них социальной активности. Обосновано, что одним из проявлений социальной активности является волонтерская деятельность. В публикации представлены сущность феномена волонтерства, особенности его развития в независимой Украине и мотивы реализации волонтерской деятельности. Представлены сущность феномена онлайн волонтерства. Осуществлен анализ положительных аспектов и опасностей онлайн волонтерства.

Ключевые слова: социальная активность, молодежь, волонтерство, Интернет, онлайн волонтерство.

Veherina A. Internet How a Platform to Social Activity Young People

The publication presents theoretical analysis of the Internet as a platform for the manifestation of social activity of youth. It has been outlined that the formation of the culture of Information civilization has given the Internet an important role in the life of humanity, since cyberspace is now the most

accessible means of adding to the information - the values of postindustrial society. In the context of the ever-increasing role of virtual space, the main areas of social life (education, leisure, communication, etc.) are reflected in it. In this regard, the problem of excessive immersion in virtuality and the leveling of social reality among the most active Internet users, that is, young people, is being actualized.

It is noted that representatives of the younger generation can bring their own country to the avant-garde, but provided they have a high level of development of their social activity, which is a systemic social quality, in which the level of its sociality is expressed and realized, that is, the depth and completeness of the connections of the individual with the society, level of transformation of personality into the subject of social relations. One of the manifestations of social activity is volunteer activity. The publication presents the essence of the phenomenon of volunteering, the peculiarities of its development in independent Ukraine and the motives for the implementation of volunteering activities. The essence of the phenomenon of online volunteering is presented. Positive aspects of volunteering through the Internet are presented, which are of special importance for people with special needs.

Key words: social activity, young people, volunteering, Internet, online-volunteering.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рижанова А. О.